

Conceptprogramma

PRO Zuid-Holland 2027 - 2031

Versie 23 september 2026

Nota bene

Dit stuk is een concept dat bedoeld is voor de ALV van PRO Zuid-Holland en zal nog wijzigen naar aanleiding van de input van de leden. Het is dus geen formeel standpunt van de partij. Dat betekent dat dit stuk ook niet deelbaar is buiten PRO. Het programma wordt nog opgemaakt om te zorgen dat het als communicatiemiddel optimaal functioneert.

CONCEPT

Samen bouwen aan een sterk Zuid-Holland:

Groen, eerlijk en sociaal!

Verkiezingsprogramma 2027 - 2031

PRO Zuid-Holland

“Wij geloven in een Zuid-Holland waarin iedereen prettig én betaalbaar kan wonen, gezond kan leven en volwaardig kan meedoen. Waarin economische ontwikkeling samengaat met sociale rechtvaardigheid, duurzaamheid en goed bestuur. Waar ruimte is voor ondernemers én werknemers. Waar natuur en landbouw elkaar versterken. Waar veiligheid hand in hand gaat met vrijheid. En waar iedereen, ongeacht achtergrond of inkomen, de kans krijgt om prettig te wonen, gezond te leven en volwaardig mee te doen.”

Samen bouwen aan een sterk Zuid-Holland

Tachtig jaar economische groei heeft Zuid-Holland veel gebracht. We bouwden een wereldhaven, toonaangevende kennisinstellingen en steden waar mensen uit alle windstreken wonen, werken en studeren. Die ontwikkeling heeft onze provincie welvarend gemaakt.

Maar we lopen nu aan tegen de grenzen van die groei. De ruimte wordt steeds schaarser. Natuur, water, bodem en lucht staan onder druk. De ongelijkheid neemt toe. Terwijl de economie groeit, neemt ook de woningnood toe. Bouwvakkers, leraren, politieagenten, zorgmedewerkers en veel starters kunnen nauwelijks nog betaalbare woningen vinden.

Dat moet anders.

PRO Zuid-Holland wil de provincie weer maken voor de mensen die de samenleving draaiende houden. Niet met economische groei als doel op zichzelf, maar een goed leven voor iedereen. Met betaalbare woningen, gezonde buurten, goed werk en een groene leefomgeving.

Dat vraagt om scherpe keuzes. Want niet alles kan overal. Zuid-Holland is dichtbevolkt en iedere vierkante meter telt. Juist daarom moet de provincie durven kiezen voor wat van waarde is: wonen boven speculeren, gezondheid boven vervuiling, groen boven versterking en welzijn boven winstmaximalisatie.

PRO kiest voor een groen, eerlijk en sociaal Zuid-Holland. Een provincie waarin iedereen mee kan doen en waarin de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Waar we onze natuur en leefomgeving niet opgebruiken, maar doorgeven. Waar economische ontwikkeling in dienst staat van mensen, in plaats van andersom. En waar de overheid niet alleen kijkt naar de komende vier jaar, maar ook verantwoordelijkheid neemt voor de generaties die na ons komen.

Vijf beloften voor Zuid-Holland

PRO doet vijf beloften aan de inwoners van Zuid-Holland:

1. **Een betaalbare woning voor iedereen.** Wonen is een grondrecht. We zetten ons in voor voldoende woningen die aansluiten bij de behoeften van inwoners, in wijken met groen, voorzieningen en goede verbindingen. Betaalbaarheid, zeker voor starters op de woningmarkt, is een vereiste. De woningen die we bouwen zijn toekomstbestendig, gebouwd met duurzame materialen en energiezuinig. Ze zijn goed bereikbaar met openbaar vervoer en de fiets. De wijken waarin ze liggen hebben voldoende groen en hebben goede voorzieningen als scholen, huisartspraktijken en winkels.
2. **Een schone en gezonde leefomgeving.** Natuur is de basis van een gezonde en leefbare provincie. Schoon water, een gezonde bodem, schone lucht en rijke biodiversiteit zijn onmisbaar voor onze gezondheid, voedselvoorziening en economie. Daarom beschermen en versterken wij natuur en investeren we in schone, duurzame landbouw.
3. **Een duurzame economie die zorgt voor goed werk.** Niet iedere vorm van economische groei is wenselijk. In de provincie is geen plek voor vervuilende bedrijven. Schaarse ruimte zetten we in voor activiteiten die bijdragen aan brede welvaart en zorgvuldig omgaan met onze leefomgeving:

een goed leven voor iedereen, nu en in de toekomst. En dat doen we samen met de mensen die er werken. We grijpen in wanneer bedrijven zich niet houden aan regels, zoals het dumpen van pfas.

4. **Een veilige provincie die klaar is voor de toekomst.** Vrijheid vraagt om weerbaarheid. Daarom investeren we in de bescherming van vitale infrastructuur zoals van energie en water, in digitale veiligheid en maatschappelijke kracht. Zo bereiden we Zuid-Holland voor op klimaatverandering, beschermen belangrijke voorzieningen zoals energie en water, en verminderen onze afhankelijkheid van niet-Europese technologie.
5. **Iedereen moet mee kunnen doen.** Een sterke democratie begint met vertrouwen. De provincie moet transparant zijn, inwoners actief betrekken bij besluiten en zorgvuldig omgaan met publieke middelen. Onze provincie is op zijn sterkst als iedereen kan meedoen en zich kan herkennen in waar we voor staan. We maken geen onderscheid tussen de inwoners van onze provincie en zorgen dat iedereen gehoord wordt.

Samen bouwen we aan een sterk Zuid-Holland. Voor de mensen die hier wonen en werken. Voor onze natuur en leefomgeving. Voor vandaag én voor de generaties na ons.

Arno Bonte

Lijsttrekker PRO Zuid-Holland

Colofon

Programmacommissie

Ariëtte Kasbergen (voorzitter)

Daniël Postma (secretaris)

Bor de Kock

Elwin Wolters

Mark Hopman

Michael Stam

Pieter Matthias van der Veen

Soesha Sandker

Susan Cohen Jehoram

Vincent Vergeer

Redactionele ondersteuning

Marjan Bijering

Beeldredactie en vormgeving

Milan Rijnders

Dank

Bijzondere dank aan alle mensen die ons vooraf van input hebben voorzien en aan alle meelezers voor hun waardevolle reacties op de eerste teksten.

PRO

Progressief Nederland (kortweg PRO) strijdt voor een eerlijke samenleving. Voor betaalbare woningen. Goede zorg. Een groene toekomst. Wij kiezen voor vooruitgang – niet voor de allerrijksten maar voor iedereen die wil bijdragen.

PRO is ontstaan uit de fusie van PvdA en GroenLinks. We brengen de sociale en de groene traditie samen. Voor ons horen die bij elkaar: een betaalbaar huis, goed werk en gelijke kansen gaan hand in hand met een gezonde leefomgeving en een duurzame toekomst.

1. Wonen

De ruimte in de provincie is schaars. Als we de juiste keuzes maken, is het mogelijk om iedereen een fijne, betaalbare woning te geven. Goed wonen is heel belangrijk: wie een fijn huis heeft, kan zorgelozer door het leven. Niemand zou belangrijke keuzes in het leven uit hoeven stellen omdat er geen passende woning beschikbaar is.

De ruimte in onze provincie kan eerlijker verdeeld worden. Dat vraagt om keuzes. PRO wil een Zuid-Holland waarin iedereen een passende woning heeft: of je nu in een gezin, woongroep, ouderenflat of alleen wil wonen. De gemeenten in Zuid-Holland moeten samenwerken om te zorgen dat woningen, voorzieningen en groen met elkaar in balans zijn.

PRO wil goede volkshuisvesting. Momenteel zit de woningmarkt op slot en is de kwaliteit van veel woningen onder de maat. Door meer passende woningen bij te bouwen kunnen mensen doorstromen naar een woning die beter bij ze past. Zo maken zij ook weer een woning vrij voor een ander.

Vooraf in de steden nemen armoede en dakloosheid toe. Mensen hebben recht op een woning. PRO wil een provinciale dakloosheidsaanpak om ervoor te zorgen dat zij zo snel mogelijk weer een eigen huis krijgen. Door veel bij te bouwen kan dakloosheid worden voorkomen.

[kader] Ambities

- Iedereen kan een kwalitatief goede, betaalbare en passende woning vinden.
- Niemand is dakloos in onze provincie.
- Nieuwe woningen zijn duurzaam en klimaatbestendig. Bij het bouwen wordt rekening gehouden met de natuur, zodat de woningen bijdragen aan de lokale biodiversiteit.
- Bestaande woningen worden verder verduurzaamd. Daardoor dalen de woonlasten en verbetert het wooncomfort.
- Dubieuze uitzendbureau-huisbaasconstructies worden verboden en aangepakt. Arbeidsmigranten hebben recht op fatsoenlijke huisvesting, bij voorkeur in de gemeente waar ze werken.
- We bouwen binnen bestaande bebouwing, op bijvoorbeeld Rotterdam The Hague Airport of op plaatsen waar nu glastuinbouw staat. Waar dat kan beschermen we de groene open ruimte.
- Nieuwe woonwijken zijn goed bereikbaar. Ook zijn er voldoende voorzieningen, zoals scholen, winkels, bibliotheken, zorg en openbaar vervoer.

Wat hebben we bereikt

De afgelopen bestuursperiode is er een ambitieuze provinciale omgevingsvisie vastgesteld. Onze fractie en gedeputeerden hebben daaraan bijgedragen. We zijn trots dat er is afgesproken dat in Zuid-Holland ten minste 100.000 sociale woningen worden gerealiseerd. Daarnaast moet minimaal twee derde van alle woningen betaalbaar zijn. Tenminste één derde van alle nieuwbouw is sociale huur. Ook zijn belangrijke stappen gezet richting energiepositief, klimaatbestendig, circulair en gezond bouwen. Zo wordt er rekening gehouden met de milieubelasting op de lange termijn en wordt bijvoorbeeld bouw materiaal hergebruikt zodat er minder grondstoffen nodig zijn.

Op initiatief van PRO is een bedrag vrijgemaakt om vastgelopen woningbouwprojecten, met name in de sociale sector, weer op gang te helpen: de knelpuntenpot. Ook is op ons initiatief een team opgericht dat de huisvesting van bijzondere groepen aanjaagt, zoals statushouders en andere mensen die moeilijk aan passende huisvesting komen.

Er zijn moties van PRO aangenomen over de aanpak van dakloosheid. Gemeenten die niet voldoende bouwen zijn daarop aangesproken. Maar er moet nog veel gebeuren. De Wet Versterking Regie Volkshuisvesting geeft de overheid meer controle als het gaat om wonen en huisvesting. Afsproken is dat de provincie die rol op zich neemt: de organisatie heeft zich hier dus ook op voorbereid.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We bouwen meer betaalbare woningen en streven naar minimaal 40% sociale huur bij nieuwbouw. Gemeenten die ambitieuzer zijn dan de wet voorschrijft worden daarin gesteund. Gemeenten die dat niet doen worden daarop aangesproken.
- We ondersteunen collectieve woonvormen, zoals wooncoöperaties, meergeneratiewoningen en gezamenlijke wooninitiatieven.
- We bouwen gericht voor groepen waarvoor nu een tekort bestaat, zoals starters, studenten, ouderen, gezinnen en bijzondere groepen. Huurders krijgen een normaal huurcontract en een goede wettelijke bescherming.
- We stimuleren gemeenten om bestaande woonwijken slimmer te benutten door woningen te splitsen, woningen te verhogen en leegstaande gebouwen geschikt te maken voor huisvesting.
- We bouwen zo dat er ruimte is voor planten en dieren en stimuleren de toepassing van de 3-30-300-regel bij nieuwe woonwijken. Vanuit elke woning zijn er tenminste 3 bomen zichtbaar en is minimaal 30% van het grondoppervlak bedekt met boomkronen. Alle inwoners van Zuid-Holland hebben binnen 300 meter toegang heeft tot natuur of een park.
- We zetten de provinciale knelpuntenpot voort en geven meer geld uit aan de realisatie van sociale woningbouw.
- Leegstand is niet acceptabel ten tijde van een wooncrisis. We maken geld vrij voor aanpak van leegstand. Ook ondersteunen we gemeenten bij het terugdringen van leegstand en de transformatie van leegstaand vastgoed naar woningen.
- De provinciale aanpak van dakloosheid is ambitieus. We willen nul daklozen. Om dakloosheid in kaart te brengen neemt de provincie deel aan ETHOS-tellingen. We maken afspraken met gemeenten over het tegengaan van gedwongen huisuitzettingen. Ook richten we ons erop dakloze mensen zo snel mogelijk weer een huis te geven ("Wonen Eerst").
- De provincie ziet er scherp op toe dat gemeenten de spreidingswet uitvoeren. Zij moeten voldoende statushouders een plek geven. Ook vragen we dat gemeenten voldoende opvangplekken realiseren waar voor vluchtelingen langdurig verblijven zodat zij onderdeel kunnen zijn van de gemeenschap.

[kader] Een woning is meer dan een dak boven je hoofd. Het biedt rust, zekerheid en de mogelijkheid om een toekomst op te bouwen. PRO gaat dus investeren om de tekorten op de woningmarkt op te lossen: we willen wonen in een provincie waarin ruimte eerlijk verdeeld is, en iedereen een goede, passende woning heeft.

2. Ruimte en omgevingskwaliteit

In Zuid-Holland is er weinig ruimte. Juist daarom moeten we zorgvuldig omgaan met iedere vierkante meter. De keuzes die we vandaag maken bepalen hoe onze provincie er over tientallen jaren uitziet. PRO kiest voor een provincie waarin mens en natuur in harmonie samenleven. Wonen, natuur, economie, landbouw, recreatie en energieontwikkeling zijn met elkaar in balans. Niet iedere vraag kan worden gehonoreerd. Daarom maken we duidelijke keuzes die bijdragen aan brede welvaart en een gezonde leefomgeving.

Ruimtelijke kwaliteit gaat niet alleen over gebouwen en wegen. De manier waarop onze provincie is ingericht bepaalt hoe prettig we wonen, hoe gezond we leven, hoe veilig we ons voelen en hoeveel ruimte er is voor natuur, water en recreatie. We bouwen we de woningen die nodig zijn, versterken we de economie en investeren we in duurzame energie. We doen dat zonder de kwaliteit van onze leefomgeving uit het oog te verliezen: een schone lucht, schoon water, een gezonde bodem en voldoende groen.

De provincie heeft hierin een belangrijke taak. Zij is verantwoordelijk voor ruimtelijke inrichting van Zuid-Holland. Wonen, economie, mobiliteit, natuur, landbouw, water en klimaat moeten goed op elkaar aansluiten. De zorg voor de kwaliteit van water en bodem zijn daarbij het uitgangspunt. Zo bouwen we aan een provincie die ook voor toekomstige generaties gezond, aantrekkelijk en leefbaar blijft.

Dat betekent dat de provincie ook grenzen moet stellen. Het is onacceptabel dat bedrijven zoals Chemours de gezondheid van inwoners en de kwaliteit van onze leefomgeving in gevaar brengen. Iedereen moet kunnen vertrouwen op schone lucht, schoon water en een gezonde bodem. Dat vraagt ook om duidelijke keuzes ten aanzien van sectoren zoals de glastuinbouw en de bollenteelt. Deze zijn economisch belangrijk, maar gebruiken veel ruimte, energie en water. In deze sectoren stimuleren we verduurzaming en een zuinig gebruik van grondstoffen. Zo zorgen we voor gezonde balans tussen economie, natuur en leefomgeving.

[kader] Ambities

- Lucht, water en bodem zijn schoon en gezond.
- Iedereen heeft dichtbij huis toegang tot groen, natuur en recreatie.
- Natuur, wonen, economie en recreatie worden in samenhang ontwikkeld.
- We beschermen open landschappen en versterken de ruimtelijke kwaliteit van Zuid-Holland.
- Nieuwe industrie is alleen mogelijk als het bijdraagt aan brede welvaart, een gezonde leefomgeving en duurzame werkgelegenheid.
- We bouwen zoveel mogelijk binnen bestaande stedelijk gebieden. We beschermen het landschap buiten steden en dorpen.
- We maken ruimte voor herstel van de natuur, biodiversiteit (meer soorten planten en dieren) en maatregelen tegen klimaatverandering.

Wat hebben we bereikt

Onze provincie heeft er een nieuw Nationaal Park bijgekregen: De Hollandse Duinen. Daarnaast is een nieuwe provinciale Omgevingsvisie vastgesteld. Daarin is de kwaliteit van water en bodem uitgangspunt en staat een goede balans tussen woningbouw en natuur centraal. Er wordt gebouwd in bestaande steden en dorpen zodat de natuur eromheen niet wordt aangetast. Dat is een radicale verandering in hoe we in onze provincie met de natuur omgaan. Ook zijn belangrijke stappen gezet om de biodiversiteit te versterken. Bij het ontwikkelen van nieuwe plannen houden we meer rekening met planten en dieren.

Daarnaast investeert de provincie in een samenhangend groenblauw netwerk. Hierdoor worden natuurgebieden, water en recreatie beter met elkaar verbonden en ontstaat er meer ruimte voor de natuur in steden en tussen dorpen en steden. Dit is goed voor een gezonde leefomgeving voor de inwoners van onze provincie en cruciaal voor vele diersoorten in Zuid-Holland.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We pakken vervuilende industrie stevig aan. Bedrijven die de wet stelselmatig overtreden worden aangepakt. Waar nodig worden vergunningen aangepast of ingetrokken.
- We geven de omgevingsdiensten meer geld zodat hun toezicht, vergunningverlening en handhaving kan worden verbeterd. Samen met de andere provincies werken we aan een kennisnetwerk, zodat we bij ingewikkelde zaken deskundigen van andere omgevingsdiensten voor ingewikkelde zaken kunnen 'lenen'.
- Oude kassen worden niet vervangen door nieuwe kassen. Op plekken waar verouderde glastuinbouw, leegstaand vastgoed of verouderde bedrijventerreinen verdwijnen, ontstaat er ruimte voor woningen of andere maatschappelijke functies.
- We investeren in een aantrekkelijk groenblauw netwerk waarin natuur, water, recreatie en biodiversiteit elkaar versterken.
- We verbeteren de kwaliteit van lucht, water en bodem. We werken samen met de waterschappen en drinkwaterbedrijven aan voldoende schoon drinkwater en een gezonde waterhuishouding.
- We beschermen onze nationale landschappen: het Groene Hart en de Hoeksche Waard.
- We zetten ons in tegen te veel kunstlicht. Zo beschermen de kwaliteit van de nachtelijke leefomgeving.
- We maken ruimte voor de uitbreiding van de infrastructuur die nodig is voor de energietransitie. We houden rekening met het landschap en omwonenden worden bij de plannen betrokken. Windmolens bouwen we bijvoorbeeld langs de snelwegen buiten de steden.
- De provincie beschermt het open landschap. We voorkomen dat waardevolle ruimte wordt opgeofferd aan grootschalige distributiecentra en nieuwe datacenters zonder duidelijke maatschappelijke meerwaarde. Ook willen we niet dat bedrijventerreinen worden aangelegd voor speculatie. Ook andere ruimtelijke ontwikkelingen moeten bijdragen aan brede welvaart.
- Er komt geen derde Maasvlakte.

[kader] Een goede leefomgeving ontstaat niet vanzelf. PRO wil dat we leven in een gezonde provincie, waarin mens en natuur met elkaar in balans zijn, waarin iedereen toegang heeft tot de natuur, en natuur de ruimte heeft om te floreren. Door zorgvuldig met onze schaarse ruimte om te gaan, bouwen we aan een Zuid-Holland waarin natuur, wonen, economie en gezondheid elkaar versterken en ook toekomstige generaties prettig kunnen leven.

CONCEPT voor ALV

3. Natuur en water

Natuur is belangrijk voor een gezonde en leefbare provincie. We hebben schoon water, een gezonde bodem, schone lucht en veel verschillende planten en dieren nodig voor onze gezondheid, voedselvoorziening en economie. De natuur is ook belangrijk op zichzelf. Planten en dieren delen Zuid-Holland met ons, maar kunnen hun eigen belangen niet verdedigen. Daarom letten we bij plannen en beslissingen op de gevolgen voor de natuur. Wat goed is voor de natuur, is uiteindelijk ook goed voor mensen.

We investeren in een gezonde en groene leefomgeving waar ook toekomstige generaties in Zuid-Holland profijt van hebben. De provincie heeft hierin een belangrijke taak. Zij beschermt natuur en bewaakt de kwaliteit van water, bodem en lucht. Ook ondersteunt de provincie gemeenten, waterschappen, boeren en maatschappelijke organisaties die natuur en klimaatbestendig willen werken. We houden ons aan wettelijke afspraken over natuur- en waterkwaliteit en herstellen ecosystemen die onder druk staan.

Wij kiezen voor een provincie met minder vervuiling en meer soorten planten en dieren. Minder gif, meer bloemen. Meer ruimte voor grutto's, kievieten, insecten en gezonde sloten en rivieren die weer vol leven zijn. Meer bomen, meer groen in steden en dorpen en meer ruimte voor natuur waar inwoners kunnen wandelen, sporten, ontmoeten en tot rust komen. Zo bouwen we aan een provincie waarin natuur, landbouw, wonen en economie met elkaar in balans zijn.

[kader] Ambities

- In alle keuzes die de provincie maakt zijn natuur, bodem, water en biodiversiteit sturend.
- Zuid-Holland heeft een grote en sterke biodiversiteit.
- Natuurgebieden worden met elkaar verbonden via het Natuurnetwerk Nederland.
- Er is meer natuur in onze provincie en de overige ruimte is natuurinclusief.
- De kwaliteit van natuur, bodem en water zijn goed.
- Het provinciebestuur zet zich in voor de waarde en rechten van de Zuid-Hollandse natuur.

Wat hebben we bereikt

De afgelopen bestuursperiode is veel geïnvesteerd in herstel van de natuur en biodiversiteit. Er zijn honderden hectares nieuwe natuur bij gekomen en daardoor is onder andere de wilde bijenpopulatie gegroeid. Steeds meer bermen en oevers worden op een natuurlijke manier beheerd. Ook is dankzij de inzet van PRO een ambitieus actieplan voor weidevogels aangenomen. Daardoor is er geïnvesteerd in bloemrijke graslanden en ontstaan er betere leefgebieden voor weidevogels.

Met de ontwikkeling van de *Agenda Natuurinclusief* heeft natuur een vaste plaats gekregen in het provinciaal beleid. Ook zijn belangrijke stappen gezet om natuurgebieden beter met elkaar te verbinden en het groenblauwe netwerk verder uit te bouwen.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- Natuur, bodem, water en biodiversiteit zijn een sturend uitgangspunt bij alle ruimtelijke keuzes.
- We zorgen voor meer natuur in de provincie en versterken het bos- en bomenbeleid.
- We zorgen ervoor dat de waarde van natuur een vaste plek krijgt in het provinciale beleid. We onderzoeken hoe we de natuur rechten kunnen geven.
- Provinciale projecten zijn natuurinclusief. Waar mogelijk zorgen deze projecten voor meer natuur.
- We beheren het groen en water in de provincie op een natuurlijke manier.
- We beschermen waardevolle landschapselementen zoals hagen, poelen, struwelen en oude bomen.
- We zetten onze inzet voor de biodiversiteit voort en streven naar zoveel mogelijk soorten planten en dieren in sterke ecosystemen in Zuid-Holland.
- We rondon onze inzet voor het Natuurnetwerk Nederland versneld af door nieuwe natuur aan te leggen op plaatsen die nog niet met elkaar verbonden zijn.
- We maken beleid rondom buffergebieden voor giftige en schadelijke stoffen rondom Natura2000 gebieden, zodat deze beter beschermd zijn.
- Als er natuur moet verdwijnen, zorgen we voor compensatie van 150% nieuwe natuur op een andere plek.
- We zorgen dat het landschap in Zuid-Holland voor minimaal 15% bestaat uit een groenblauw netwerk.
- We ondersteunen gemeenten bij het herstellen van de natuur, management van biodiversiteit en de uitvoering van Europese natuurwetgeving.
- We investeren in natuur- en milieueducatie voor kinderen en volwassenen.
- We verbeteren de waterkwaliteit en werken samen met de waterschappen aan de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water. We bereiden Zuid-Holland voor op toekomstige drinkwatertekorten door waterbesparing en innovatieve toepassingen voor watergebruik te stimuleren.
- We maken genoeg ruimte voor waterberging om droogte en wateroverlast beter op te vangen. We gaan bodemdaling tegen door goed waterbeheer en passende waterstanden.
- We bestrijden invasieve exoten op een effectieve en zo diervriendelijk mogelijke manier.
- We beschermen kwetsbare natuurgebieden door recreatie beter te spreiden en waar nodig rustgebieden in te stellen.

[kader] Een gezonde natuur is de basis voor een gezonde samenleving. PRO wil investeren in biodiversiteit, schoon water, een gezonde bodem en klimaatadaptatie. Zo bouwen we een gezond Zuid-Holland waarin mens en natuur duurzaam met elkaar in balans zijn.

4. Landbouw, stikstof en landelijk gebied

De landbouw in Zuid-Holland staat voor grote uitdagingen. Het klimaat verandert en de bodem daalt op meerdere plaatsen, terwijl op andere plekken verzilting optreedt. Het teveel aan stikstof is slecht voor de natuur. De kwaliteit van het water, de biodiversiteit, maar ook de druk op de schaarse ruimte vragen om een nieuwe balans tussen landbouw, natuur, water en wonen.

We willen boeren duidelijkheid en perspectief bieden door hen te ondersteunen bij de overgang naar een toekomstbestendig verdienmodel. We pleiten voor een eerlijk inkomen, modernisering, dierenwelzijn en een gezonde voedselproductie die in balans is met de belangen van de natuur.

De provincie heeft een taak bij de wijze waarop landelijk gebied wordt ingericht. Zij ondersteunt agrariërs bij de veranderingen en bewaakt de samenhang tussen landbouw, natuur, water, woningbouw en klimaat. Zo bouwen we aan een vitaal buitengebied waarin boeren, inwoners en natuur samen kunnen floreren.

[kader] Ambities

- De landbouw in Zuid-Holland houdt rekening met de natuur, is klimaatbestendig en circulair.
- In Zuid-Holland zijn er sterke regionale ketens en kunnen boeren hun streekproducten producten rechtstreeks aan consumenten verkopen.
- Verdere bodemdaling is voorkomen en de waterkwaliteit sterk verbeterd.
- Het gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest in de landbouw is teruggedrongen.
- Dierenwelzijn en biodiversiteit zijn vanzelfsprekend.
- Boeren hebben duidelijkheid, perspectief en een eerlijk verdienmodel.
- Arbeidsmigranten in de glastuinbouw worden niet uitgebuit maar goed behandeld.

Wat hebben we bereikt

PRO heeft bijgedragen aan de provinciale *Uitvoeringsagenda Landbouw*. Daarin worden agrariërs ondersteund bij de omschakeling naar landbouw die rekening houdt met de natuur, gebruik maakt van vernieuwende technologie en multifunctioneel is. Daarnaast heeft PRO zich ingezet voor het behoud van karakteristieke agrarische landschappen, het tegengaan van bodemdaling en het versterken van de afzet van regionale producten.

Ook zijn provinciale regelingen ontwikkeld waarmee boeren financiële steun kunnen krijgen bij de omslag naar duurzame landbouw. In het *Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied* werken landbouw, natuur en water steeds meer samen aan een buitengebied dat toekomstbestendig is.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We geven boeren duidelijkheid over de doelen voor stikstof, waterkwaliteit, bodem en klimaat. Water en bodem zijn sturend. We werken samen met bedrijven om te voldoen aan de doelen. De doelen zelf staan niet ter discussie.
- We richten een provinciale dienst op voor het landelijk gebied. Ook komt er een provinciale grondbank. Beide instellingen helpen bij de verandering naar duurzame landbouw.
- De provincie gebruikt haar voorkeursrecht op gronden. Zo wordt voorkomen dat grond wordt verkocht voor speculatie en daarna veel duurder wordt verkocht.
- Provinciale landbouwgronden worden langere tijd verpacht. Daarbij wordt voorrang gegeven aan jonge boeren, biologische bedrijven, voedselbossen en andere duurzame initiatieven. Voor deze gronden gelden strenge normen: geen gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest, en de gronden zijn openbaar toegankelijk.
- We ondersteunen agrariërs die toekomstbestendig willen werken met subsidies. We beoordelen hun plannen op de impact op de transitie van de landbouwsector.
- In veenweidegebieden verhogen we het waterpeil. Zo gaan we bodemdaling tegen en stimuleren we de teelt van gewassen die passen bij een veranderend klimaat. Sloten worden niet gedempt.
- We versterken regionale voedselketens, voedselhubs, boerenmarkten en de afzet van lokale producten.
- Afgekeurde producten die nog goed zijn gaan naar de voedselbank.
- Bij provinciale gebouwen en tijdens evenementen die daar plaatsvinden wordt plantaardige voeding de standaard. Dat geldt ook voor bijeenkomsten die gesubsidieerd worden door de provincie.
- We stimuleren samenwerking tussen boeren, natuurorganisaties en vrijwilligers zodat zij samen de natuur en het landschap kunnen beheren.
- Arbeidsmigranten in de glastuinbouw krijgen huisvesting in de gemeente waar ze werken. De huisvesting moet goed geregeld zijn, tegen eerlijke voorwaarden.
- We maken het landelijk gebied beter toegankelijk. We stimuleren wandelen over boerenland zullen grondeigenaren daarvoor passend ondersteunen.
- We beperken het gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest. Zo worden omwonenden minder aan schadelijke stoffen blootgesteld en wordt de volksgezondheid beter beschermd.
- We stimuleren vernieuwing in de landbouw. Het kan daarbij gaan om nieuwe gewassen die passen bij een veranderend klimaat en vernieuwende landbouwvormen, zoals strokenteelt, voedselbossen en precisielandbouw en combinaties met bijvoorbeeld zonnepanelen.
- Verouderde en versnipperde glastuinbouwlocaties worden opgeruimd zodat er ruimte vrijkomt voor woningen, natuur en andere maatschappelijke functies. Er komen geen nieuwe kassengebieden meer bij.

- We zetten in op vernieuwende landbouw die gebruikt maakt van de nieuwste technieken en die efficiënt omgaat met water, energie, meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Ook moeten arbeidsomstandigheden goed zijn.
- We versterken de band tussen boeren en inwoners. Dat doen we door kortere voedselketens rondom streekproducten te organiseren en door het gebruik van plantaardige eiwitten te stimuleren.

[kader] De landbouw van de toekomst is duurzaam, innovatief en economisch gezond. PRO wil boeren perspectief bieden, en tegelijkertijd investeren in natuur, water en klimaat. Zo werken we aan een vitaal landelijk gebied waar ruimte is voor voedselproductie, biodiversiteit en een gezonde leefomgeving.

5. Klimaat, milieu en gezonde leefomgeving

Klimaatverandering is een van de grootste uitdagingen van deze tijd. De gevolgen zijn steeds zichtbaarder: langdurige droogte, hevige regenval, bodemdaling, watertekorten en het verlies aan biodiversiteit. Dat vraagt om een andere inrichting van onze provincie. Want schone lucht, schoon water, een gezonde bodem en voldoende groen zijn de basis voor een lang, gezond en prettig leven. Zuid-Holland wil zo snel mogelijk overstappen op schone energie. Zo helpen we verdere klimaatverandering te beperken. Tegelijkertijd maken we de leefomgeving beter bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering.

De provincie heeft hierin een belangrijke taak. Zij beoordeelt de kwaliteit van lucht, bodem en water en grijpt in als dat nodig is. Ook zorgt de provincie voor voldoende toezicht en handhaving op milieuovertredingen. Tenslotte bepaalt de provincie in veel gevallen hoe een klimaatbestendige leefomgeving eruit kan zien, bijvoorbeeld door plannen te maken voor de inrichting van recreatiegebieden, nieuwe wijken en door eisen te stellen die de kwaliteit van milieu waarborgen.

[kader] Ambities

- We bereiden Zuid-Holland voor op de gevolgen van klimaatverandering, zoals de stijgende zeespiegel en verhoogde risico's op overstroming.
- Vervuiling wordt bij de bron aangepakt. De vervuiler betaalt.
- Inwoners wonen, werken en recreëren in een groene en klimaatbestendige leefomgeving.
- Een gezond milieu is een schone leefomgeving. Lucht, bodem en water voldoen aan hoge milieukwaliteitseisen.
- Alle gemeenten houden rekening met de natuur en het klimaat bij het maken van plannen voor de leefomgeving.
- We stappen over van fossiele naar schone energie. Bedrijven die aardolie als grondstof gebruiken, moeten overstappen naar andere grondstoffen. Door te vernieuwen en herbruikbare bronnen te gebruiken, voorkomen we dat we afhankelijk blijven van fossiele grondstoffen.
- Waar dat kan, combineren we natuur met de schone energie. Zo ontwikkelen we natuur rondom windmolenparken en stimuleren we zonne-energie bij landbouwbedrijven die rekening houden met de natuur.

Wat hebben we bereikt

De overgang naar een klimaatbestendige provincie is nu onderdeel van alles wat de provincie doet. Dit zie je terug in allerlei besluiten: van ecologisch bermbeheer waarmee we zorgen voor groenere bermen tot het op de agenda zetten van het opvangen en vasthouden van regenwater (waterbuffering) en de Green Deal die de provincie heeft gesloten met de Werklandschappen. Zuid-Holland heeft ook ingezet op maatregelen die de uitstoot van Pfas terugdringen.

Er is geïnvesteerd in recreatiegebieden, natuurontwikkeling, fietsroutes en een meer aantrekkelijke leefomgeving.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We investeren in recreatiegebieden rondom steden en blijven ons inzetten voor vaste financiering van deze gebieden.
- We ondersteunen gemeenten bij aanpassingen die nodig zijn door klimaatverandering. Nieuwe provinciale projecten zijn klimaatbestendig en houden rekening met de natuur.
- We investeren structureel in klimaatmaatregelen, zoals in plekken waar waterbuffers aangelegd kunnen worden. Ook investeren we in schone lucht, minder geluidsoverlast, voldoende schaduw en klimaatbestendige leefomgevingen.
- We stellen een provinciaal klimaatrisicoplan op. Daarin staat hoe de provincie zich moet voorbereiden op hitte, droogte, natuurbranden, wateroverlast en andere klimaatgevolgen.
- Bedrijven die structureel de milieuregels overtreden worden stevig aangepakt.
- We passen bij gebiedsontwikkelingen de 3-30-300-regel toe: inwoners hebben zicht op 3 bomen, 30% van hun buurt bestaat uit bomen en ze wonen minder dan 300 meter afstand van een groen gebied).
- We stellen een '*schone zone*' in rondom bewoond gebied. In deze zone mogen geen chemische bestrijdingsmiddelen worden gebruikt.
- We versterken de omgevingsdiensten. Het verlenen van vergunningen, toezicht en handhaving op milieuovertredingen moeten op orde zijn.
- We pakken milieuvervuiling stevig aan. De vervuiler betaalt en bedrijven die structureel milieuregels overtreden worden hard aangepakt.
- We zetten ons in voor een provincie met schoon water, een gezonde bodem en zo min mogelijk *Zeer Zorgwekkende Stoffen*, waaronder PFAS.

[kader] Klimaatverandering is een van de grootste vraagstukken waar we voor staan. PRO Zuid-Holland investeert in het beperken van klimaatverandering en bereidt zich voor op de extremen in weer die komen. We bouwen aan een Zuid-Holland waarin een duurzaam gezond milieu zorgt voor een prettige leefomgeving.

6. Energie

De overstap naar schone energie is nodig om onze provincie leefbaar, veilig en economisch sterk te houden. PRO kiest voor een toekomst waarin duurzame energie betaalbaar is. Bedrijven moeten overstappen op schone en circulaire productie en inwoners moeten mee kunnen profiteren van de opbrengsten.

De provincie speelt daarbij een belangrijke rol. Zij bepaalt waar ruimte is voor duurzame energie. Ook stimuleert de provincie vernieuwing bij bedrijven. Samen met gemeenten, netbeheerders en de industrie werkt zij aan een oplossing voor het volle elektriciteitsnet. We zorgen ervoor dat de energietransitie eerlijk verloopt. De kosten mogen niet onevenredig terechtkomen bij inwoners met een laag of middeninkomen. Grote vervuilers moeten hun verantwoordelijkheid nemen en een eerlijke bijdrage leveren aan verduurzaming.

Wij kiezen voor een energiesysteem dat toekomstbestendig is en waarin publieke regie, lokaal eigenaarschap en maatschappelijke betrokkenheid centraal staan. Zo versterken we niet alleen het klimaat, maar ook onze economie en de leefbaarheid van Zuid-Holland.

[kader] Ambities

- Energie wordt duurzaam, betaalbaar en zo veel mogelijk opgewekt door publieke organisaties of lokale initiatieven.
- Inwoners profiteren mee van de opbrengsten van nieuwe energieprojecten.
- De industrie van de toekomst is schoon, vernieuwend en circulair, dus gericht op hergebruik van grondstoffen.
- We maken het energiesysteem sterker en duurzamer, zodat ook toekomstige generaties kunnen rekenen op een betrouwbare energievoorziening.
- De energietransitie draagt bij aan nieuwe banen, innovatie en een sterke regionale economie.
- De energievoorziening moet onafhankelijk zijn van buitenlandse mogendheden. We willen geen olie of gas uit Amerika, Rusland, of via de Straat van Hormuz.
- We zijn tegen kernenergie.

Wat hebben we bereikt

De provincie heeft extra middelen beschikbaar gesteld voor lokale energie-initiatieven. Ook is afgesproken dat nieuwe wind- en zonneparken voor ten minste 50% in handen zijn van lokale eigenaars. Daarmee profiteren inwoners niet alleen van schone energie, maar ook van de opbrengsten daarvan.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We versnellen de ontwikkeling van duurzame energie uit zon, wind en andere innovatieve vormen van energieopwekking.
- We stimuleren lokaal eigenaarschap van energieprojecten. Ook ondersteunen we energiecoöperaties, zodat inwoners kunnen mee-investeren en profiteren.
- Via buurt- en gebiedsfondsen geven we de opbrengsten van energieprojecten zoveel mogelijk terug aan de omgeving,
- We stimuleren inwoners van Zuid-Holland om energie te besparen.
- Samen met netbeheerders versterken we de energie-infrastructuur en ondersteunen we de ontwikkeling van energieopslag op bedrijventerreinen. We stimuleren ondernemers om zelf duurzame energie op te wekken, op te slaan en onderling te delen.
- We zetten in op warmtenetten die aangesloten kunnen worden op duurzame warmtebronnen. Zo stimuleren we dat restwarmte wordt benut, bijvoorbeeld in het project *Warmtelinq*.
- We investeren in energieopslag, onder andere met buurtbatterijen en andere vernieuwende opslagtechnieken.
- We ondersteunen de ontwikkeling van groene waterstof, dat geproduceerd wordt zonder CO₂-uitstoot. We versterken de positie van de Rotterdamse haven als waterstofknooppunt.
- We stimuleren de verdere verduurzaming van het openbaar vervoer.
- We ondersteunen kleine en middelgrote bedrijven die investeren in vernieuwing die gericht is op de toekomst, duurzaam en circulair.
- We verduurzamen bedrijventerreinen. Ook stimuleren we samenwerking tussen bedrijven op het gebied van energie, circulariteit en netcongestie (het volle energienet).
- We bieden duidelijkheid aan bedrijven die willen investeren in verduurzaming en innovatie.

[kader] Voor PRO is de energietransitie meer dan een klimaatopgave. Het is een kans om onze economie te vernieuwen, onze energievoorziening eerlijker te maken en Zuid-Holland schoner, sterker en toekomstbestendiger achter te laten voor volgende generaties.

7. Mobiliteit en bereikbaarheid

Mobiliteit is meer dan reizen van A naar B. Het verbindt mensen met hun werk, met onderwijs en met zorginstellingen. Het maakt dat mensen familie kunnen bezoeken, naar winkels kunnen gaan, naar sportverenigingen of naar het theater. Goede bereikbaarheid vergroot kansengelijkheid, versterkt de leefbaarheid van dorpen en steden en draagt bij aan een sterke economie. Daarom kiest PRO voor betaalbaar en toegankelijk openbaar vervoer, waarbij de reiziger centraal staat. Duurzame vervoersmiddelen zoals de trein, tram, bus of de fiets zijn de norm.

De provincie speelt daarbij een belangrijke rol. Zij is verantwoordelijk voor het regionale openbaar vervoer, de provinciale wegen, fietspaden en een goede bereikbaarheid van steden en dorpen. PRO wil dat iedereen zich veilig en betaalbaar kan verplaatsen, op een duurzame manier en ongeacht leeftijd, inkomen, woonplaats, gender of beperking. Openbaar vervoer, fietsen en wandelen zijn het uitgangspunt. De auto is niet langer vanzelfsprekend de eerste keuze.

[Kader] Ambities

- Alle dorpen, wijken en regio's in Zuid-Holland zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer, ook vroeg in de ochtend, avonden en weekenden.
- Openbaar vervoer wordt betaalbaar en toegankelijk voor iedereen. Ook voor mensen met een lager inkomen en mensen met een beperking. Het openbaar vervoer hoort in publieke handen te zijn.
- Nieuwe mobiliteitsprojecten plannen we volgens het STOMP-principe: stappen, trappen, openbaar vervoer, *mobility as service*: deelauto's en fietsen, privéauto's. Wandelen en fietsen hebben voorrang, de auto komt op de laatste plaats.
- Nieuwe woonwijken krijgen vanaf het begin goede verbindingen met het openbaar vervoer en veilige fietsroutes.
- We investeren in een veilig openbaar vervoer, met onder andere veilige haltes, goede verlichting en toegankelijke voorzieningen. Het uitgangspunt is openbaar vervoer gebaseerd op feministische principes.
- Zuid-Holland wordt toegankelijk voor mensen met een fysieke en mentale beperking. Hun reis van A tot B is geen uitdaging meer, maar een route die vloeiend loopt.
- Fietsen en lopen zijn volwaardige mogelijkheden voor korte en middellange afstanden. Zuid-Holland beschikt over een veilig en samenhangend netwerk van fiets- en wandelroutes. De fiets en het openbaar vervoer sluiten goed op elkaar aan.
- Verkeersveiligheid staat centraal, met als doel nul verkeersslachtoffers.
- Bruggen, tunnels, waterbussen en veerponten blijven belangrijke schakels in de bereikbaarheid van Zuid-Holland. Vervoer over water wordt duurzamer en aantrekkelijker.
- De belangen van omwonenden staan centraal bij keuzes over de luchtvaart.

Wat hebben we bereikt

De afgelopen bestuursperiode is het minimaticket ingevoerd. Daarmee kunnen mensen met een lager inkomen gratis reizen tijdens de daluren. In landelijke gebieden zoals in Goeree-Overflakkee is de bus teruggebracht. Verder zijn de veerverbindingen, zoals Maassluis- Rozenburg, en de Waterbus financieel gesteund. Er is miljoenen extra geïnvesteerd in nieuwe fietspaden. Ook is de toegankelijkheid van het openbaar vervoer verder verbeterd en is geïnvesteerd in duurzame mobiliteit.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We zetten ons in voor provinciale vervoersbedrijven zodat we invloed houden op het openbaar vervoer.
- We blijven ons inzetten voor belangrijke spoor- en OV-projecten, waaronder de ZoRo-lijn, spoorverdubbeling Leiden–Utrecht, aansluiting Drechtsteden op de Oude Lijn, een betere ontsluiting van de Hoeksche Waard en het doortrekken van de Hoekse Lijn naar Den Haag.
- We zorgen ervoor dat alle dorpen, wijken en regio's goed bereikbaar blijven met openbaar vervoer, ook vroeg in de ochtend, avonduren en in het weekend. Bedrijventerreinen, ziekenhuizen, winkelcentra, recreatiegebieden en evenementen blijven goed bereikbaar met passend openbaar vervoer.
- We zetten ons in voor betaalbaar openbaar vervoer en lagere tarieven. Het minimaticket blijft en breiden we uit.
- We maken bushaltes, stations en voertuigen versneld volledig toegankelijk. Ook investeren we in goede voorzieningen op stations en haltes, zoals liften, toiletten, betrouwbare reisinformatie en veilige wachtruimtes. We investeren in sociale veiligheid in het openbaar vervoer, onder andere door veilige haltes, goede verlichting en voldoende toezicht.
- We geven de bus waar mogelijk meer prioriteit in het verkeer door vrije busbanen en andere doorstromingsmaatregelen.
- We stimuleren deelmobiliteit als aanvulling op het openbaar vervoer. We zorgen voor voldoende veilige fietsenstallingen bij OV-knooppunten.
- Bij nieuwe woningbouwlocaties is een goede aansluiting op openbaar vervoer en fiets een voorwaarde.
- We investeren in veilige fiets- en wandelpaden die voldoen aan de nieuwste veiligheidseisen. We leggen versneld doorfietsroutes aan tussen steden, dorpen en werklocaties. We realiseren extra recreatieve fietsverbindingen en stimuleren fietstoerisme door natuurgebieden, cultureel erfgoed en kustplaatsen.
- We verbeteren de verkeersveiligheid door gevaarlijke locaties versneld aan te pakken, vrijliggende en bredere fietspaden aan te leggen en waar nodig de snelheid te verlagen. Ook provinciale wegen worden veiliger ingericht, met veilige oversteekplaatsen, bermscheidingen en investeringen in verkeersveiligheid.
- We ondersteunen gemeenten bij de aanleg van extra fiets- en wandelbruggen en veerverbindingen.

- We versterken de provinciale regierol bij de bereikbaarheid over water en blijven investeren in het onderhoud van bruggen, tunnels, veerponten en waterbussen. We stimuleren duurzaam goederenvervoer over water om de druk op de wegen te verminderen.
- We blijven aandringen op het verminderen van geluidsoverlast en uitstoot van de luchtvaart. Rotterdam The Hague Airport ontwikkelt zich op termijn tot een nieuwe woonwijk, waarbij ruimte blijft voor maatschappelijke functies zoals de traumahelikopter.

[kader] Bereikbaarheid is meer dan mobiliteit alleen: PRO wil dat bereikbaarheid leidt tot gelijke kansen, leefbare dorpen en steden, en een duurzame provincie waarin iedereen veilig, betaalbaar en comfortabel kan reizen.

CONCEPT voor ALV

8. Economie, arbeidsmarkt en werknemerspositie

Een sterke economie moet werken voor mensen. Economische ontwikkeling heeft waarde als zij leidt tot goed werk, bestaanszekerheid, innovatie, een gezonde leefomgeving en brede welvaart. Wij zetten brede welvaart centraal: economische groei is belangrijk, maar altijd in balans met gezondheid, natuur, bestaanszekerheid, veiligheid en gelijke kansen. Daarom kiest PRO voor economische ontwikkeling die maatschappelijke waarde toevoegt en waarvan de opbrengsten eerlijk worden gedeeld.

Zuid-Holland is de economische motor van Nederland. Met de Rotterdamse haven, toonaangevende kennisinstellingen, innovatieve bedrijven en een sterk midden- en kleinbedrijf beschikt onze provincie over een uitstekende uitgangspositie. Tegelijkertijd staan ruimte, energie, grondstoffen, water en vakmensen steeds verder onder druk. Dat vraagt om duidelijke keuzes.

Niet iedere vorm van economische groei draagt bij aan de samenleving van morgen. Bedrijvigheid die structureel afhankelijk is van grote aantallen laagbetaalde, tijdelijke werknemers pakt niet altijd goed uit voor de woningmarkt, voorzieningen en leefbaarheid. Om die reden beschouwt PRO arbeidsmigratie niet als een losstaand vraagstuk, maar als onderdeel van ons economisch en ruimtelijk beleid.

PRO kiest voor een economie die goed is voor werknemers. Iedereen verdient goed werk, een eerlijke beloning, veilige arbeidsomstandigheden en de mogelijkheid zich gedurende het hele werkzame leven te blijven ontwikkelen. Dat geldt voor alle mensen die in Zuid-Holland werken, ongeacht contractvorm, herkomst of verblijfsduur. Praktisch en theoretisch talent zijn daarbij gelijkwaardig. Juist de vakmensen in techniek, industrie, zorg, veiligheid, logistiek, bouw en de energietransitie vormen het fundament van onze samenleving.

De provincie kan zorgen voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven die maatschappelijke waarde toevoegen. Zij stimuleert innovatie en ondersteunt de economie van de toekomst. Schaarse ruimte reserveren we voor economische activiteiten die bijdragen aan brede welvaart, een gezonde leefomgeving, hoogwaardige werkgelegenheid en een onafhankelijke positie van Nederland en Europa.

[kader] Ambities

- Economische ontwikkeling draagt aantoonbaar bij aan brede welvaart. Iedereen heeft toegang tot goed, eerlijk en toekomstbestendig werk, ongeacht contractvorm, herkomst of verblijfsduur.
- Praktisch en theoretisch talent krijgen gelijke waardering. Werknemers krijgen de mogelijkheid zich een leven lang te ontwikkelen.
- Zuid-Holland behoort tot de meest innovatieve, duurzame en circulaire economische regio's van Europa. De provincie versterkt de economie in sectoren die bijdragen aan de grote maatschappelijke opgaven van deze tijd.
- Schaarse ruimte wordt ingezet voor economische activiteiten met de grootste maatschappelijke meerwaarde. Innovatie en digitalisering versterken de economie en de kwaliteit van werk.
- Het midden- en kleinbedrijf, familiebedrijven, maatschappelijke ondernemingen en coöperaties krijgen ruimte om te verduurzamen en te groeien.
- De economie draagt bij aan een gezonde leefomgeving, sterke gemeenschappen en gelijke kansen.

Wat hebben we bereikt

De afgelopen bestuursperiode is fors geïnvesteerd in innovatie, verduurzaming en samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheden. Zuid-Holland beschikt over een sterke kennisinfrastructuur, internationaal toonaangevende bedrijven en een haven die werkt aan de economie van de toekomst. Ook is brede welvaart een steeds belangrijker uitgangspunt geworden. De samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt is verder versterkt.

Tegelijkertijd blijven personeelstekorten, het overvolle elektriciteitsnetwerk, schaarse ruimte en de afhankelijkheid van fossiele energie grote uitdagingen. Daarom kiezen we de komende jaren nadrukkelijk voor kwaliteit boven kwantiteit. Niet iedere economische activiteit past in Zuid-Holland. De provincie stuurt op een economie die maatschappelijke waarde toevoegt en is voorbereid op de toekomst.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We investeren in de sectoren van de toekomst. Voorbeelden zijn digitalisering en kunstmatige intelligentie, digitale veiligheid, belangrijke infrastructuur, watertechnologie, gezondheidstechnologie, veiligheid, de energietransitie en de circulaire economie.
- We versterken bestaande vernieuwing, zowel op campussen als in de praktijk. Ook stimuleren we regionale samenwerkingsverbanden waar onderwijs, ondernemers, kennisinstellingen en overheden werken aan maatschappelijke opgaven en hoogwaardige werkgelegenheid.
- We versterken de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zodat voldoende vakmensen beschikbaar zijn voor sectoren met grote personeelstekorten, zoals techniek, zorg, bouw, veiligheid, energie en industrie.
- We ondersteunen werknemers bij om-, her- en bijscholing. We stimuleren een leven lang ontwikkelen, zodat mensen zich kunnen blijven aanpassen aan een veranderende arbeidsmarkt.
- We zetten digitalisering, robotisering en innovatie in om de arbeidsproductiviteit te verhogen, zwaar en kwetsbaar werk te verminderen en werknemers te helpen doorgroeien naar kwalitatief betere banen.
- Bij grote economische en ruimtelijke ontwikkelingen wegen we mee wat de vraag aan arbeid is en welke gevolgen dat heeft voor wonen, bereikbaarheid, voorzieningen en leefbaarheid. Bedrijvigheid die structureel afhankelijk is van grote aantallen laagbetaalde tijdelijke arbeidskrachten, past niet bij ons streven naar brede welvaart.
- We geven ruimte aan innovatieve bedrijven, startups, bedrijven die opschalen, familiebedrijven, maatschappelijke ondernemingen en het midden- en kleinbedrijf als zij bijdragen aan brede welvaart, hoogwaardige werkgelegenheid en een duurzame economie.
- We behouden voldoende ruimte voor de maakindustrie, circulaire bedrijvigheid, bedrijven in hogere milieucategorieën (HMC-bedrijven), havengebonden bedrijvigheid en bedrijven die bijdragen aan de grote maatschappelijke transities. Bestaande bedrijventerreinen worden beter benut en verduurzaamd, voordat nieuwe locaties worden ontwikkeld.
- We zijn terughoudend met nieuwe grootschalige distributiecentra, datacenters en andere ruimte-intensieve economische activiteiten die een beperkte maatschappelijke meerwaarde hebben.

Schaarse ruimte zetten we liever in voor woningbouw, natuur, recreatie en innovatieve bedrijvigheid.

- We ondersteunen ondernemers bij verduurzaming, energiebesparing en digitalisering. We werken samen met netbeheerders, gemeenten en bedrijven aan oplossingen voor het overbelaste stroomnet en betere energieopslag.
- Bij provinciale subsidies, investeringen en aanbestedingen stellen we voorwaarden aan goed werkgeverschap, duurzame bedrijfsvoering en gelijke kansen. Waar dat past, gebruiken *social return* om kansen te creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- We stimuleren sociaal ondernemerschap, coöperaties en bedrijven die positieve maatschappelijke impact vooropstellen.
- We maken brede welvaart een vast onderdeel van economische besluitvorming. Naast economische groei tellen ook de effecten op werkgelegenheid, gezondheid, leefbaarheid, natuur, klimaat en toekomstige generaties mee.

[kader] Een sterke economie draait niet om groei, maar om mensen. PRO wil investeren in vakmanschap, goed werk, innovatie, eerlijk delen en een duurzame economie. Zo bouwen we aan een Zuid-Holland waarin iedereen de kans krijgt om zich te ontwikkelen en mee te profiteren van de welvaart van morgen.

9. Recreatie, sport en gezondheid

Waar mensen wonen, werken en bewegen heeft grote invloed op hun gezondheid. Gezondheid mag niet afhangen van je postcode of inkomen. In Zuid-Holland zijn grote verschillen in gezondheid en in het aantal jaren dat mensen in goede gezondheid leven. PRO wil die verschillen verkleinen door de leefomgeving zo in te richten dat bewegen, ontmoeten en recreëren voor iedereen vanzelfsprekend en bereikbaar zijn. Een gezonde leefomgeving nodigt uit om te bewegen, elkaar te ontmoeten, buiten te spelen en te recreëren.

Gezondheid is geen afzonderlijk beleidsterrein, maar een uitgangspunt bij iedere keuze die er in de provincie wordt gemaakt. Of het nu gaat om woningbouw, mobiliteit, natuur, economie of recreatie: wij willen dat iedere investering bijdraagt aan een gezondere leefomgeving en meer gezonde levensjaren.

Sport en bewegen spelen daarin een belangrijke rol. Zij verbeteren de fysieke en mentale gezondheid, versterken de sociale samenhang en helpen gezondheidsverschillen te verkleinen. Daarom investeren we niet alleen in sportvoorzieningen, maar vooral in een provincie die uitnodigt om iedere dag te wandelen, fietsen, sporten en recreëren.

De provincie heeft hierin een belangrijke taak. Zij investeert in recreatiegebieden, fiets- en wandelroutes, natuur, water, een gezonde leefomgeving en een veilige openbare ruimte. Zo bouwen we aan een Zuid-Holland waarin iedereen gezond kan opgroeien, prettig kan wonen en vitaal oud kan worden.

[kader] Ambities

- Gezondheid is een vast uitgangspunt bij alle ruimtelijke keuzes. We maken Zuid-Holland aantrekkelijker voor mensen om te bewegen en we verkleinen gezondheidsverschillen die veroorzaakt worden door de wijk waar je woont of je inkomen.
- Iedere inwoner heeft dichtbij huis toegang tot een groene omgeving, recreatiemogelijkheden en sportvoorzieningen.
- Sport en bewegen zijn toegankelijk en betaalbaar voor iedereen. De openbare ruimte nodigt uit tot wandelen, fietsen, sporten, spelen en ontmoeten.
- Zuid-Holland biedt ruimte aan sport en recreatie en aan sportevenementen die bijdragen aan deelname, gezondheid en de aantrekkelijkheid van de provincie. We sturen niet alleen op langer leven, maar vooral op langer gezond leven. Idealiter woont iedereen in een gezonde, groene en klimaatbestendige leefomgeving.

Wat hebben we bereikt

De afgelopen jaren is gezondheid steeds nadrukkelijker onderdeel geworden van brede welvaart. Er is geïnvesteerd in recreatiegebieden, natuurontwikkeling, fietsroutes en een aantrekkelijkere leefomgeving. Gezondheid, natuur, mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling worden steeds vaker in samenhang bekeken. Dat is een belangrijke stap vooruit.

Tegelijkertijd staan gezondheid en leefbaarheid onder druk. Problemen zoals hitte, luchtvervuiling, verkeersdruk, geluidsoverlast en een tekort aan groen maken gezond leven niet voor iedereen vanzelfsprekend. Daarom blijven wij investeren in een gezonde en schone leefomgeving.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- Gezondheid wordt een vast onderdeel van provinciale besluiten over woningbouw, mobiliteit, natuur, economie en gebiedsontwikkeling.
- We investeren in veilige wandel-, fiets- en recreatieve verbindingen tussen woonwijken, scholen, natuurgebieden, sportvoorzieningen en openbaar vervoer. We ondersteunen projecten waarin sport, natuur, recreatie, welzijn en gezondheid elkaar versterken.
- Iedere inwoner van Zuid-Holland kan dichtbij huis ontspannen en bewegen in recreatiegebieden en groene verbindingsgebieden. We beschermen Vlietland tegen verdere versterking en bebouwing en houden het gebied groen en publiek toegankelijk.
- We stimuleren gemeenten om de openbare ruimte in nieuwe woonwijken en gebiedsontwikkelingen zo in te richten dat bewoners uitgenodigd worden om te bewegen.
- We stimuleren groene schoolpleinen, beweegroutes en aantrekkelijke wandel- en hardlooppnetwerken en versterken langeafstandswandelroutes die woongebieden, recreatiegebieden en natuur met elkaar verbinden.
- We ondersteunen regionale en multifunctionele voorzieningen voor sport en bewegen als daar een aantoonbare behoefte voor is. Breedtesport, talentontwikkeling, onderwijs en gezondheid kunnen elkaar daarin versterken.
- We ontwikkelen een provinciale agenda voor sport en bewegen. Daarin komen gezondheid, recreatie, inclusie, talentontwikkeling en evenementen samen. We stimuleren dat grote sportevenementen bijdragen aan gezondheid, onderwijs, vrijwilligerswerk, toerisme en de internationale uitstraling van Zuid-Holland.
- Samen met gemeenten, GGD'en, sportorganisaties, natuurorganisaties, zorginstellingen en maatschappelijke partners werken we aan een provincie waarin gezond leven de vanzelfsprekende keuze is.

[kader] PRO wil dat gezondheid zichtbaar meeweegt bij de inrichting van Zuid-Holland. Daarom investeren we in een schone en groene leefomgeving en in toegankelijke plekken en routes waar mensen kunnen bewegen, sporten en recreëren.

10. Cultuur en erfgoed

Kunst, cultuur en erfgoed zijn belangrijk voor een open, democratische en verbonden samenleving. Zij nodigen uit tot verbeelding, reflectie en kritisch nadenken, ontmoeting en maatschappelijke vernieuwing. Kunst daagt ons uit om anders te kijken, cultuur verbindt mensen met verschillende achtergronden. Erfgoed vertelt het verhaal van wie we zijn en waar we vandaan komen en zorgt voor een herkenbare, leefbare en mooie provincie.

Voor PRO is het belangrijk dat iedereen mee kan doen aan het culturele aanbod. Van klassieke muziek tot volkscultuur, van museum tot poppodium en van buurttheater tot gospelkoor. Jongeren, makers en verenigingen verdienen daarbij extra aandacht. Zij zijn de toekomst van het culturele leven in onze provincie.

Wij blijven investeren in een rijk en toegankelijk cultureel aanbod in Zuid-Holland. We zullen ook de provinciale culturele instellingen blijven ondersteunen, en koesteren ons erfgoed als levend onderdeel van onze samenleving. Zo versterken we sociale samenhang in deze provincie, de persoonlijke ontwikkeling van haar inwoners en creëren we een samenleving waarin iedereen kan meedoen en zich thuis voelt.

[kader] Ambities

- Het aanbod van cultuur en erfgoed is betaalbaar en toegankelijk voor iedereen. Het moet niet uitmaken wat iemand verdient, waar iemands wieg stond, welke opleiding is gevolgd, waar iemand woont of welke beperkingen iemand heeft
- Ons aanbod van cultuur- en erfgoed is breed en inclusief. Er is ruimte voor meerdere perspectieven en aandacht voor diversiteit in (sub)cultuur.
- Iedereen krijgt de kans om zijn of haar talent te ontwikkelen, van jongs af aan, een leven lang, op school én in de vrijetijd.
- We borgen dat iedereen zich vrij en kritisch mag uitspreken over de samenleving.
- Kunst, cultuur en erfgoed zijn verbonden met andere domeinen zoals het sociale domein en ruimtelijke opgaven.
- Eerlijke beloning van makers, kunstenaars en organisaties is vanzelfsprekend.
- Kunstenaars worden betrokken bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.
- We hebben krachtige erfgoedgemeenschappen met goed ondersteunde vrijwilligers.

Wat hebben we bereikt

Dankzij het initiatief van PRO voor een goed verankerd cultuurbeleid, is er een sterke en toekomstbestendige basis voor kunst, cultuur en erfgoed in Zuid-Holland. Daar zijn we trots op. Provinciale instellingen zorgen dat kinderen via het onderwijs kennismaken met kunst en cultuur. Jongeren kunnen regelmatig optreden met hun bandje. Bibliotheken worden ondersteund in hun taken. Ook heeft PRO dit jaar bereikt dat er een provinciale proef gedaan wordt met gratis bibliotheekpassen voor mensen met een kleine portemonnee.

Belangrijke monumenten worden gerestaureerd en waar krijgen zo mogelijk een andere bestemming, zoals wonen, waardoor ze duurzaam worden onderhouden. Erfgoedvrijwilligers worden volop ondersteund in hun activiteiten. Een mooi resultaat is de Jongeren erfgoedtafel die is opgericht op initiatief van PRO.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We zorgen dat onze provinciale cultuurstellingen, zoals Kunstgebouw, het Erfgoedhuis en ProBiblio de komende jaren hun taken goed kunnen blijven uitvoeren.
- We blijven aandacht vragen voor inclusie en toegankelijkheid. Ons cultuurbeleid is gericht op culturele diversiteit, herkenning door en deelname van alle inwoners van Zuid-Holland. In dat verband zetten we ook de pilot door voor een gratis bibliotheekpas voor minima en het stimuleren van jongerenparticipatie.
- Naast cultuureducatie op school onderzoeken we samen met gemeenten hoe we voldoende fysieke en financiële mogelijkheden voor amateurkunst en talentontwikkeling kunnen creëren, zoals muziekscholen.
- We werken samen met de andere overheden en doen mee aan landelijke regelingen en subsidies zoals Cultuureducatie met Kwaliteit.
- We helpen gemeentes met hun beleid zodat alle kinderen via het onderwijs in aanraking met kunst en cultuur en er óveral een brede en toegankelijke bibliotheek staat of in de vorm van een Bibliotheekbus langs komt.
- We richten een provinciaal cultuurfonds in waar makers en instellingen subsidie kunnen aanvragen voor regionale projecten.
- Erfgoed, monumenten en archeologische objecten worden goed beheerd, behouden en benut. We steunen grote restauratieopgaven van monumenten en stimuleren herbestemming. We betrekken inwoners actief bij het waarderen, beschermen en vormgeven van hun cultureel erfgoed.
- De archeologische collectie wordt duurzaam opgeslagen en ontsloten voor publiek.
- We geven als provincie het goede voorbeeld: we stimuleren kunst in de eigen provinciale organisatie, onder meer met tentoonstellingen in het provinciehuis en het jaarlijks kiezen van een provinciedichter. We betrekken kunstenaars bij onderzoek naar provinciale vraagstukken.

[kader] Cultuur en erfgoed geven kleur aan onze provincie. Zij verbinden mensen, stimuleren talent en houden het verhaal van Zuid-Holland levend. Door blijvend te investeren in kunst, cultuur en erfgoed bouwt PRO aan een provincie waarin iedereen de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen, elkaar te ontmoeten en zich thuis te voelen.

11. Onderwijs, vakmanschap en talentontwikkeling

Goed onderwijs vergroot gelijke kansen en helpt mensen om verder te komen. Goed onderwijs geeft mensen de kans om hun talenten te ontwikkelen, zelfstandig keuzes te maken en volwaardig mee te doen in de samenleving. De plek waar je opgroeit, het inkomen van je ouders of de school die je bezoekt mogen nooit bepalen hoe ver je kunt komen. Iedereen verdient de kans om zijn of haar talent te ontdekken, te ontwikkelen en te benutten.

Voor PRO is onderwijs een investering in de toekomst van Zuid-Holland. Goed onderwijs draagt bij aan een sterke economie, een gezonde samenleving en een veerkrachtige democratie. Onderwijs helpt mensen bovendien om zelfstandig en kritisch hun rol als burger in onze democratische samenleving te vervullen. Praktisch en theoretisch talent zijn daarbij gelijkwaardig. Juist de combinatie van vakmanschap, creativiteit, ondernemerschap en kennis maakt onze provincie sterk.

De grote uitdagingen van deze tijd vragen om voldoende goed opgeleide vakmensen, leraren, technici, zorgprofessionals, veiligheidsprofessionals en digitale specialisten. Daarom brengt de provincie onderwijs, werkgevers, werknemersorganisaties, kennisinstellingen en overheden bij elkaar. Zo versterken we de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en stimuleren we een leven lang ontwikkelen.

De provincie bestuurt het onderwijs niet, maar is wel een belangrijke verbinder en aanjager. Door samenwerking te stimuleren, regionale investeringen mogelijk te maken en talentontwikkeling te ondersteunen bouwen we aan een provincie waarin iedereen de kans krijgt het beste uit zichzelf te halen.

[kader] Ambities

- Iedereen krijgt de kans talent te ontdekken en te ontwikkelen. Als er sprake is van ongelijke kansen, investeren we extra.
- Praktisch en theoretisch onderwijs zijn gelijkwaardig. Studenten kunnen zonder onnodige drempels doorstromen.
- Een leven lang ontwikkelen is bereikbaar voor iedereen. We investeren gericht in opleidingen voor sectoren met grote personeelstekorten, zoals zorg, onderwijs, veiligheid, energietransitie en digitalisering.
- Onderwijs, werkgevers, werknemersorganisaties, kennisinstellingen en overheden werken intensief samen aan vakmanschap, talentontwikkeling, innovatie en praktijkgericht onderzoek.
- MBO studenten en docenten krijgen meer mogelijkheden om internationale ervaring op te doen binnen Europa en in landen die de democratische rechtsstaat, mensenrechten en het internationaal recht respecteren.

Wat hebben we bereikt

De afgelopen bestuursperiode is geïnvesteerd in regionale samenwerking tussen scholen, bedrijven en overheden. Afspraken over de ontwikkeling van werknemers (*Human Capital Agenda's*), innovatiecampussen en regionale samenwerkingsverbanden zorgen ervoor dat onderwijs beter aansluit op de praktijk. Ook is er meer aandacht gekomen voor het mbo en praktisch vakmanschap.

Toch zijn er nog steeds grote personeelstekorten. Niet iedereen krijgt dezelfde kansen om zijn of haar talent te ontwikkelen. De overgang van school naar werk kan beter en steeds meer werkenden hebben behoefte aan om- en bijscholing. Daarom blijven regionale samenwerking en investeringen in vakmanschap noodzakelijk.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We stimuleren investeringen in opleidingen die bijdragen aan de economische en maatschappelijke uitdagingen van de toekomst.
- We versterken regionale onderwijs- en innovatiecampussen, expertisecentra en centra voor vakmanschap. Hier werken het voortgezet onderwijs, mbo-instellingen en hogescholen en universiteiten samen met werkgevers en werknemersorganisaties, kennisinstellingen en overheden aan opleiding, onderzoek en innovatie.
- We ondersteunen regionale *Human Capital Agenda's*. Daarin werken onderwijs, werkgevers, werknemersorganisaties en overheden samen aan voldoende vakmensen in Zuid-Holland.
- We maken met onderwijsinstellingen en werkgevers afspraken over voldoende kwalitatief goede stage- en leerwerkplaatsen, met goede begeleiding en een passende stagevergoeding. Stagediscriminatie pakken we actief aan. De provincie geeft zelf het goede voorbeeld met volwaardige mbo-stageplaatsen, ook in beleidsfuncties, tegen een eerlijke stagevergoeding.
- We stimuleren regionale initiatieven voor een leven lang ontwikkelen, zodat inwoners zich gedurende hun hele loopbaan kunnen blijven ontwikkelen. Daarbij hebben we extra aandacht voor basisvaardigheden en digitale vaardigheden, en voor mensen voor wie scholing niet vanzelfsprekend is. Als werkgever geeft de provincie hierbij het goede voorbeeld.
- We verbeteren de overstap tussen voortgezet onderwijs, mbo, hbo en universiteit, zodat mensen zich zonder onnodige drempels verder kunnen ontwikkelen.
- We ondersteunen initiatieven die bijdragen aan gelijke kansen. Talentontwikkeling mag nooit afhankelijk zijn van afkomst, inkomen of woonplaats.
- We stimuleren initiatieven die digitale vaardigheden, ondernemerschap, democratisch burgerschap, kritisch denken en maatschappelijke betrokkenheid versterken.
- We ondersteunen samenwerking tussen onderwijs, cultuur, sport en maatschappelijke organisaties. Zo bevorderen we de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren.
- We ondersteunen regionale initiatieven die bijdragen aan voldoende leraren, instructeurs en praktijkbegeleiders in sectoren met grote personeelstekorten.
- We stimuleren internationale samenwerking en uitwisseling voor studenten en docenten binnen Europa en met landen die de democratische rechtsstaat, mensenrechten en het internationaal recht respecteren.

[kader] De toekomst van Zuid-Holland is in handen van de mensen die er wonen, leren en werken. Daarom stimuleert PRO talentontwikkeling, vakmanschap en een leven lang ontwikkelen. Want wie de kans krijgt zich te ontwikkelen, bouwt niet alleen aan zijn eigen toekomst, maar ook aan een sterke, innovatieve en sociale provincie waarin iedereen de kans krijgt verder te komen dan de omstandigheden waar diegene is opgegroeid.

CONCEPT voor ALV

12. Veiligheid, weerbaarheid en digitale veiligheid

Vrijheid, democratie en de rechtsstaat zijn de basis van onze samenleving. Iedereen moet zich veilig voelen om zichzelf te kunnen zijn. Iedereen moet zich veilig voelen om zichzelf te kunnen zijn, ongeacht afkomst, seksuele oriëntatie, genderidentiteit, geloof of levensovertuiging. Veiligheid is een voorwaarde voor vrijheid, gelijke kansen en een samenleving waarin mensen naar elkaar omkijken.

Oorlog in Europa, cyberaanvallen, sabotage van vitale infrastructuur, desinformatie en klimaatverandering laten zien dat onze samenleving weerbaarder moet worden. Daarom investeren we in crisisbeheersing, digitale veiligheid en maatschappelijke weerbaarheid.

Vrede en vrijheid vragen om diplomatie, internationale samenwerking en weerbaarheid. Daarom werken we aan een sterker Europa en aan minder afhankelijkheid van landen buiten Europa voor kritieke technologie, vitale infrastructuur en veiligheid.

Zuid-Holland heeft hierin een bijzondere verantwoordelijkheid. Met de Rotterdamse haven, vitale energie-, water- en digitale infrastructuur en Den Haag als internationale stad van vrede en recht speelt onze provincie een belangrijke rol. De provincie verbindt overheden, veiligheidsregio's, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties en versterkt zo de maatschappelijke en digitale weerbaarheid van Zuid-Holland.

Maatschappelijke weerbaarheid gaat niet alleen over instituties en infrastructuur. Zij begint ook in sterke buurten en gemeenschappen, waar mensen elkaar kennen, helpen en weten wat zij bij een crisis kunnen doen.

[kader] Ambities

- Vrijheid, democratie en de rechtsstaat vormen het uitgangspunt van ons veiligheidsbeleid. Iedere inwoner moet zich veilig en beschermd kunnen voelen, ongeacht afkomst, seksuele oriëntatie, genderidentiteit, geloof of levensovertuiging.
- Zuid-Holland behoort tot de meest weerbare provincies van Nederland. Inwoners, bedrijven en overheden zijn goed voorbereid op crises en noodsituaties.
- Digitale veiligheid is een vanzelfsprekend onderdeel van goed bestuur, een sterke economie en een weerbare samenleving. De provincie beschermt haar digitale veiligheid en digitale soevereiniteit.
- Zuid-Holland beschermt zijn vitale infrastructuur en Europa vermindert zijn afhankelijkheid van landen buiten Europa op het gebied van kritieke technologie, vitale infrastructuur en veiligheid. Overheden, veiligheidsregio's, onderwijs, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties werken samen aan maatschappelijke weerbaarheid en voldoende vakmensen voor veiligheid en crisisbeheersing.

Wat hebben we bereikt

De afgelopen bestuursperiode is de aandacht voor maatschappelijke weerbaarheid, crisisbeheersing en digitale veiligheid sterk toegenomen. Overheden, veiligheidsregio's, kennisinstellingen en bedrijven werken steeds intensiever samen aan de bescherming van vitale infrastructuur en de voorbereiding op nieuwe veiligheidsrisico's. Zuid-Holland heeft zich verder ontwikkeld als een belangrijke regio voor cybersecurity, innovatie en economische veiligheid.

Tegelijkertijd nemen geopolitieke spanningen en digitale dreigingen toe. Dat vraagt om blijvende investeringen in samenwerking, kennis en innovatie.

Waar zetten we de komende vier jaar op in?

- We investeren in de bescherming van belangrijke infrastructuur zoals dijken, gemalen, sluisen, drinkwatervoorzieningen, energievoorzieningen, havens, logistieke knooppunten en digitale netwerken. Zo zorgen we ervoor dat deze beter bestand zijn tegen cyberaanvallen, sabotage en de gevolgen van klimaatverandering.
- We versterken de digitale veiligheid van de provinciale organisatie en kiezen waar mogelijk voor Europese technologie, open standaarden en open source-oplossingen om onze digitale onafhankelijkheid te vergroten.
- We versterken de regionale samenwerking rond crisisbeheersing en maatschappelijke weerbaarheid.
- We brengen onderwijs, werkgevers, veiligheidsorganisaties en kennisinstellingen samen om meer vakmensen op te leiden en te behouden voor politie, Defensie, veiligheidsregio's, crisisbeheersing, cybersecurity en vitale infrastructuur.
- We ondersteunen initiatieven die inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties beter voorbereiden op cyberdreigingen, langdurige stroomuitval, overstromingen, natuurbranden en andere noodsituaties.
- We stimuleren toegankelijke en begrijpelijke crisiscommunicatie, digitaal en niet-digitaal, zodat ook mensen met een beperking, laaggeletterden en inwoners met beperkte digitale vaardigheden tijdig worden bereikt. Ervaringsdeskundigen worden betrokken bij voorbereiding en oefeningen.
- We versterken de samenwerking met vrijwilligersorganisaties, reservisten, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven. Zij dragen bij aan crisisbeheersing en maatschappelijke weerbaarheid. We investeren ook in sociale samenhang en lokale netwerken waarin inwoners elkaar kunnen helpen en ondersteunen.
- Bij provinciale investeringen in infrastructuur en ruimtelijke ontwikkeling nemen we veiligheid, klimaatbestendigheid en weerbaarheid vanaf het begin mee in de planvorming.
- We ondersteunen de veiligheidsregio's bij de voorbereiding op natuurbranden, langdurige droogte, extreem weer en andere gevolgen van klimaatverandering.
- Ruimte voor Defensie is noodzakelijk voor de veiligheid van Nederland en Europa. Nieuwe ruimtevragen wegen we zorgvuldig af tegen natuur, wonen, water, leefomgeving en ruimtelijke kwaliteit en we zetten in op efficiënt en waar mogelijk meervoudig ruimtegebruik.

- We ondersteunen innovaties die bijdragen aan cybersecurity, vitale infrastructuur en de strategische autonomie van Europa.
- We ondersteunen gemeenten bij het vergroten van het veiligheidsgevoel rond provinciale infrastructuur, OV-knooppunten en recreatiegebieden. We stimuleren de uitwisseling van kennis over sociale veiligheid.

[kader] Veiligheid is een publiek goed. Een sterke overheid beschermt niet alleen haar inwoners tegen dreigingen van buitenaf, maar investeert ook in vertrouwen, samenwerking en maatschappelijke weerbaarheid. PRO wil bouwen aan een Zuid-Holland waarin vrijheid, solidariteit en democratie vanzelfsprekend zijn, ook voor toekomstige generaties.

13. Goed bestuur en financiën

Iedereen moet zijn, haar of diens stem kunnen laten horen. Iedereen heeft het recht om eigen volksvertegenwoordigers en bestuur te kiezen. Maar mensenrechten gaan niet alleen over politiek. Ze gaan ook over de rechten op onderwijs, werk en huisvesting. Een sterke democratie begint met een betrouwbare overheid. Een overheid die transparant is, inwoners serieus neemt en keuzes uitlegt. Iedereen moet de mogelijkheid hebben om mee te denken, invloed uit te oefenen en zich vertegenwoordigd te voelen. Goed bestuur betekent voor PRO dat de provincie er is voor alle inwoners, ongeacht hun afkomst, religie, sociale klasse, gender, seksuele oriëntatie of beperking. We zoeken actief het gesprek op met inwoners, ook als zij niet vanzelfsprekend meepraten. We stimuleren nieuwe vormen van participatie. Ook zorgen ervoor dat inwoners daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op belangrijke keuzes. We vinden het belangrijk dat statenleden en bestuurders van PRO altijd bereikbaar zijn voor burgers.

De provincie heeft een belangrijke verantwoordelijkheid als toezichthouder en verbinder. Zij ondersteunt gemeenten waar dat nodig is en spreekt hen aan als wettelijke afspraken niet worden nagekomen. Waar nodig zorgt de provincie dat gemeenten niet naar elkaar kijken voor het oplossen van landelijke of provinciale vraagstukken. Wanneer we toezicht op gemeentefinanciën doen we dat vanuit het idee dat we een bondgenoot van gemeenten zijn. We houden zorgvuldig toezicht, maar helpen gemeenten ook om bij hun lobby om voldoende middelen te krijgen via het gemeentefonds.

Een begroting laat zien waar een overheid voor kiest. Voor PRO zijn gezonde overheidsfinanciën een middel om te investeren in brede welvaart: iedereen moet ervan kunnen profiteren. Provinciaal geld zetten we doelmatig, verantwoord en toekomstgericht in. We investeren waar dat nodig is en laten middelen niet onnodig op de plank liggen als er maatschappelijke opgaven zijn om actie vragen. Voor voorzieningen die belangrijk zijn voor de samenleving, kiezen we waar mogelijk voor publieke regie. We gaan zorgvuldig om met belastinggeld en zorgen voor een gezonde financiële positie van de provincie.

[kader] Ambities

- Of de provincie vraagstukken oppakt, hangt af van het publieke belang en niet alleen van of het kerntaken van de provincie zijn.
- De provincie zorgt dat inwoners kunnen participeren en luistert ook naar mensen die niet standaard participeren.
- Nieuwe vormen van participatie versterken de betrokkenheid van inwoners bij de provinciale politiek.
- Jongeren krijgen een herkenbare en blijvende stem in het provinciale bestuur.
- Iedereen kan volwaardig deelnemen aan de samenleving, ongeacht achtergrond of beperking.
- We toetsen het provinciaal beleid op inclusie, vanuit een feministische blik en hebben oog voor structurele verschillen en discriminatie in onze maatschappij op basis van bijvoorbeeld gender, afkomst, religie en seksuele voorkeur. We passen ons beleid aan zodat het voor iedereen werkt.
- De provincie voert een solide en toekomstbestendig financieel beleid. Daarbij geven we geld uit om te werken aan een groene, duurzame en eerlijke toekomst.
- Voorzieningen met een groot publiek belang worden weer publiek, zoals het openbaar vervoer en het grondbedrijf.
- Publieke taken voert de overheid zoveel mogelijk zelf uit. Zo houden we de middelen om publieke vraagstukken op te lossen in handen.

- Zuid-Holland beschikt over voldoende structurele financiële middelen om haar taken goed uit te voeren en heft belasting om dat te bereiken.
- Maatschappelijk verantwoord inkopen en subsidiëren wordt verder versterkt.

Wat hebben we bereikt

De afgelopen bestuursperiode zijn steeds meer inwoners van Zuid-Holland betrokken bij het provinciale bestuur. Burgerberaden hebben een vaste plek gekregen in de provinciale besluitvorming en inwoners worden vaker actief betrokken bij belangrijke maatschappelijke vraagstukken. Daarnaast is een werkgroep opgericht om participatie verder te versterken. Jongeren zijn nadrukkelijker betrokken bij provinciale thema's, onder meer via de Jongeren Erfgoedtafel.

Er is geïnvesteerd in een sterke democratische rechtsstaat. Zo is er extra steun beschikbaar gekomen voor lokale en regionale journalistiek. De provincie heeft aandacht besteed aan het koloniale- en slavernijverleden van Zuid-Holland. Ketikoti heeft een vaste plaats gekregen binnen het provinciale vlaggenprotocol.

De afgelopen bestuursperiode zijn extra financiële middelen beschikbaar gesteld voor de grote maatschappelijke uitdagingen van Zuid-Holland. Daarnaast heeft de provincie de regie op zich genomen bij de veerdienst Rozenburg-Maassluis. Op het Provinciehuis is het maatschappelijk verantwoord inkopen verder versterkt.

Concreet de komende vier jaar

- We voeren een openbaar lobbyregister in. Daarin maken de Commissaris van de Koning, gedeputeerden en de ambtelijke top hun contacten met lobbyisten en belangenorganisaties openbaar.
- We stimuleren democratische vernieuwing door bijvoorbeeld burgerberaden en inwonerspanels verder te ontwikkelen en toe te passen bij grote provinciale vraagstukken.
- We onderzoeken nieuwe vormen van democratische vernieuwing. Daarbij denken we aan burgerbegrotingen, commissies waarin inwoners en Statenleden samenwerken en andere participatievormen die de betrokkenheid van inwoners versterken. We kijken ook naar manieren om de provincie te betrekken bij initiatieven van inwoners.
- We versterken de positie van jongeren binnen het provinciale bestuur, onder meer een provinciale jongerenraad in te stellen die bijdraagt aan beter beleid.
- We blijven regionale en lokale journalistiek ondersteunen vanwege haar belangrijke rol voor de democratische rechtsstaat en een goed geïnformeerde samenleving.
- Zuid-Holland blijft een regenboogprovincie en voert een inclusieagenda uit. We brengen in kaart wat gemeenten doen op dit gebied en stimuleren hun om samen Zuid-Holland inclusiever te maken. De provincie neemt een actieve rol. Zij faciliteert, werkt samen met maatschappelijke partners en deelt kennis, maar normeert waar nodig.
- We blijven werken aan een provinciale organisatie die een goede afspiegeling vormt van de samenleving en die niemand uitsluit. Inclusie van kwetsbare groepen is een standaardafweging voor provinciaal beleid.
- We investeren in een organisatie waarin beleidsmakers regelmatig in contact staan met de praktijk van de uitvoering en met de inwoners van Zuid-Holland.
- We blijven werken aan een provincie die volledig toegankelijk is voor mensen met een beperking. We zorgen ervoor dat provinciaal beleid in lijn is met het VN-verdrag Handicap.
- Samen met de andere provincies zetten we ons in voor een sterk en toekomstbestendig Provinciefonds.

- We versterken maatschappelijk verantwoord opdrachtgeverschap, inkoop en subsidiëring, zodat provinciale middelen bijdragen aan maatschappelijke waarde, duurzaamheid en goed werkgeverschap.
- We sturen actief op de uitvoering van de provinciale begroting. Zo kunnen beschikbare middelen daadwerkelijk worden ingezet voor de maatschappelijke opgaven waarvoor zij zijn bedoeld. Daarbij worden verschillende middelen ingezet, zoals schuiven tussen posten en door meer programma's te begroten dan onmiddellijk nodig is.
- We monitoren actief subsidieregelingen en onderzoeken waar succesvolle regelingen kunnen worden uitgebreid om meer maatschappelijke impact te realiseren.
- We zorgen dat werknemers een aantal vrij inzetbare feestdagen kunnen kiezen (in te ruilen voor de momenteel gangbare feestdagen). Dit geldt ook voor herdenkingen als Coming Out Day en de Internationale Dag tegen LHBTIQA+ fobie (IDAHOT). Ook zorgen we dat 1 juli een jaarlijkse vrije dag wordt in het kader van de herdenking en viering van Ketikoti.

[kader] PRO wil een betrouwbare overheid: daarvoor zijn goed bestuur en gezonde financiën essentieel. Door transparant te besturen, inwoners serieus te nemen en publieke middelen zorgvuldig in te zetten bouwen we aan een provincie die betrouwbaar, toegankelijk en toekomstbestendig is.